

Cíle GYTS

Celosvětový průzkum užívání tabáku mezi mládeží (GYTS), součást Globálního systému surveillance tabáku (GTSS), je celosvětovým standardem pro systematické sledování užívání tabáku (určeného pro kouření i bezdýmného) mládeží a sledování hlavních indikátorů kontroly tabáku.

GYTS je průřezový, celostátně reprezentativní školní průzkum žáků v ročnících, kdy žáci dosahují věku 13 až 15 let. GYTS používá standardní základní dotazník, výběr vzorku a protokol pro sběr dat. Pomáhá zemím při plnění závazků vyplývajících z Rámcové úmluvy Světové zdravotnické organizace (WHO) o kontrole tabáku (FCTC) a umožňuje získávat srovnatelné údaje v rámci jednotlivých zemí i mezi nimi. WHO vyvinula MPOWER, technický balíček vybraných opatření ke snížení poptávky obsažených v Rámcové úmluvě WHO o kontrole tabáku:

Monitor tobacco use & prevention policies

Protect people from tobacco smoke

Offer help to quit tobacco use

Warn about the dangers of tobacco

Enforce bans on tobacco advertising, promotion, & sponsorship

Raise taxes on tobacco

Metodika GYTS

GYTS používá globální standardizovanou metodiku, která zahrnuje dvoustupňový výběr vzorku škol s pravděpodobností úměrnou velikosti počtu zapsaných žáků. Třídy ve vybraných školách jsou vybrány náhodně a všichni žáci ve vybraných třídách jsou způsobilí k účasti na průzkumu. Průzkum využívá standardní základní dotazník se sadou volitelných otázek, které si země mohou přizpůsobit tak, aby měřily a sledovaly klíčové ukazatele kontroly tabáku. Dotazník zahrnuje následující témata: užívání tabáku (pro kouřený a bezdýmný tabák), odvykání kouření, pasivní kouření, pro- a protitabáková reklama a propagace, přístup k tabákovým výrobkům a jejich dostupnost a znalosti a postoje týkající se užívání tabáku. Otázky dotazníku vyplňují žáci sami do odpovědního listu, který je přizpůsoben ke skenování a je anonymní, aby byla zajištěna jeho důvěrnost. V České republice byla studie GYTS provedena v roce 2022 Státním zdravotním ústavem za koordinace Ministerstvem zdravotnictví ČR. Celková míra odpovědí byla 62,0 %. Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 3 450 způsobilých žáků 7.-9. tříd základních škol, 1. a 2. tříd šestiletých gymnázií a 2.-4. tříd osmiletých gymnázií nebo konzervatoří, z toho 3 190 žáků bylo ve věku 13–15 let. Údaje jsou uváděny za žáky ve věku 13–15 let.

Důležitá zjištění z GYTS

UŽÍVÁNÍ TABÁKU

- 21,5 % žáků, 19,0 % chlapců a 24,1 % dívek, v současné době užívá nějaké tabákové výrobky (včetně zahřívaných tabákových výrobků).
- 16,4 % žáků, 14,1 % chlapců a 18,7 % dívek, v současné době kouří tabákové výrobky.
- 11,2 % žáků, 9,0 % chlapců a 13,6 % dívek, v současné době kouří cigarety.
- 10,9 % žáků, 8,3 % chlapců a 13,8 % dívek, v současné době užívá zahřívané tabákové výrobky.
- 7,6 % žáků, 7,8 % chlapců a 7,3 % dívek, v současné době užívá bezdýmné tabákové výrobky.

ELEKTRONICKÉ CIGARETY

- 21,4 % žáků, 18,3 % chlapců a 24,7 % dívek, v současné době užívá elektronické cigarety.

ORÁLNĚ UŽÍVANÉ NIKOTINOVÉ VÝROBKY

- 8,1 % žáků, 8,4 % chlapců a 7,7 % dívek, v současné době užívá nikotinové sáčky.

ODVYKÁNÍ

- Více než 5 z 10 (54,2 %) žáků, kteří v současné době kouří tabák, se v posledních 12 měsících pokusilo s kouřením přestat.
- Téměř 3 z 10 (28,1 %) žáků, kteří v současné době kouří tabák, chtějí nyní přestat kouřit.

PASIVNÍ KOUŘENÍ

- 36,2 % žáků bylo vystaveno tabákovému kouři v jejich domově
- 35,9 % žáků bylo vystaveno tabákovému kouři v uzavřených veřejných prostorách.

PŘÍSTUP A DOSTUPNOST

- 35,7 % žáků, kteří v současné době kouří cigarety, si je koupili v obchodě, prodejně, u pouličního prodejce nebo ve stánku.
- 60,6 % současných kuřáků, kteří si koupili cigarety, neodmítli cigarety prodat z důvodu jejich nízkého věku (13 – 15 let).

REKLAMA A PROPAGACE

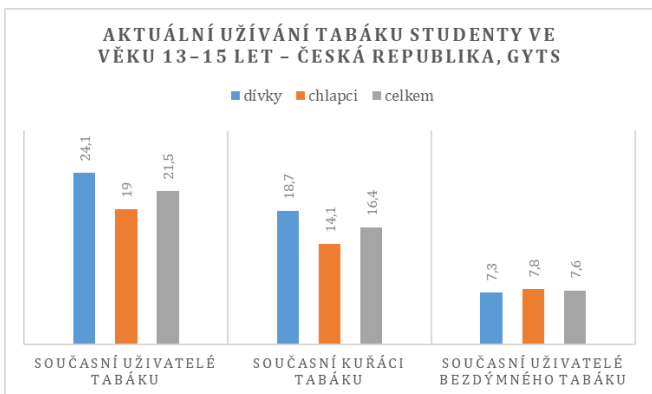
- Téměř 4 z 10 (35,5 %) žáků zaznamenali v médiích sdělení proti tabáku.
- Téměř 6 z 10 (56,2 %) žáků si při návštěvě prodejních míst všimlo reklamy nebo propagace tabákových výrobků.
- Téměř 1 z 10 (7,0 %) žáků vlastní předmět, na němž je logo tabákové značky.

ZNALOSTI A POSTOJE

- 43,0 % žáků si rozhodně myslí, že tabákový kouř od ostatních lidí jim škodí.

UŽÍVÁNÍ TABÁKU

UŽÍVÁNÍ TABÁKU LIBOVOLNOU FORMOU (kouřený, zahříváný a/nebo bezdýmný tabák)	CELKEM (%)	CHLAPCI (%)	DÍVKY (%)
Současní uživatelé tabáku ¹	21.5	19.0	24.1*
Uživatelé, kteří někdy tabák užili ²	47.3	45.8	49.1
KOUŘENÝ TABÁK			
Současní kuřáci tabáku ³	16.4	14.1	18.7*
Současní kuřáci cigaret ⁴	11.2	9.0	13.6*
Pravidelní kuřáci cigaret ⁵	2.5	1.4	3.7*
Současní kuřáci jiného tabáku ⁶	10.2	9.0	11.5
Žáci, kteří někdy tabák kouřili ⁷	41.8	41.0	42.6
Žáci, kteří někdy kouřili cigarety ⁸	34.1	32.8	35.5
Žáci, kteří někdy kouřili tabák v jiné formě ⁹	28.1	28.1	28.2
ZAHŘÍVANÝ TABÁK			
Současní uživatelé produktů zahříváného tabáku ¹⁰	10.9	8.3	13.8*
Uživatelé, kteří někdy užili produkty se zahříváním tabákem ¹¹	22.5	19.9	25.2*
BEZDÝMNÝ TABÁK			
Současní uživatelé bezdýmného tabáku ¹²	7.6	7.8	7.3
Žáci, kteří někdy užili produkty s bezdýmným tabákem ¹³	21.5	22.7	20.1
NÁCHYLNOST			
Žáci, kteří nikdy neužívali tabák, náchylní k jeho užívání v budoucnu ¹⁴	24.6	22.2	27.3
Nekuřáci, kteří si myslí, že by se jim kouření cigaret mohlo líbit ¹⁵	11.9	11.3	12.2

ELEKTRONICKÉ CIGARETY

	CELKEM (%)	CHLAPCI (%)	DÍVKY (%)
Současní uživatelé elektronických cigaret ¹⁶	21.4	18.3	24.7*
Žáci, kteří někdy užili elektronické cigarety ¹⁷	33.6	31.8	35.7

ORÁLNĚ UŽÍVANÉ NIKOTINOVÉ VÝROBKY

	CELKEM (%)	CHLAPCI (%)	DÍVKY (%)
Současní uživatelé nikotinových sáčků ¹⁸	8.1	8.4	7.7
Žáci, kteří někdy užili nikotinové sáčky ¹⁹	20.9	22.7	18.8

ODVYKÁNÍ

	CELKEM (%)	CHLAPCI (%)	DÍVKY (%)
Současní kuřáci tabáku, kteří se v posledních 12 měsících pokusili přestat	54.2	47.3	59.8*
Současní kuřáci, kteří by nyní chtěli přestat kouřit	28.1	35.5	23.3
Současní kuřáci tabáku, kteří si mysleli, že by byli schopni přestat kouřit, kdyby chtěli	85.3	91.5	80.0
Současní kuřáci, kteří někdy dostali pomoc či radu od odborníka nebo v programu, aby přestali kouřit	16.2	16.3	16.2

PASIVNÍ KOUŘENÍ

	CELKEM (%)	CHLAPCI (%)	DÍVKY (%)
Vystavení tabákovému kouři v domácnosti ²⁰	36.2	31.2	41.6*
Vystavení tabákovému kouři na libovolném uzavřeném veřejném místě ²⁰	35.9	30.9	41.4*
Vystavení tabákovému kouři na libovolném venkovním veřejném místě ²⁰	69.7	65.0	74.7*
Žáci, kteří viděli někoho kouřit uvnitř v budově školy nebo venku na školním pozemku ²¹	29.5	28.9	30.2

PŘÍSTUP A DOSTUPNOST

	CELKEM (%)	CHLAPCI (%)	DÍVKY (%)
Současní kuřáci cigaret, kteří si je koupili v obchodě, prodejně, u pouličního prodejce nebo ve stánku ²²	35.7	35.1	35.7
Současní kuřáci cigaret, kterým neodmítli cigarety prodat z důvodu jejich nízkého věku (13-15 let) ²³	60.6	58.3	61.8

REKLAMA A PROPAGACE

REKLAMA A PROPAGACE TABÁKU	CELKEM (%)	CHLAPCI (%)	DÍVKY (%)
Žáci, kteří zaznamenali reklamu nebo propagační akce na tabákové výrobky na prodejních místech ²⁴	56.2	56.8	55.3
Žáci, kteří viděli někoho užívat tabák v televizi, na videu nebo ve filmu ²⁵	76.9	76.2	77.7
Žáci, kterým zástupce tabákové společnosti někdy nabídl tabákový výrobek zdarma	5.7	5.6	5.7
Žáci, kteří vlastní nějaký předmět, na němž je logo tabákové značky	7.0	6.8	7.3
REKLAMA A KAMPANĚ ZAMĚŘENÉ PROTI TABÁKU			
Žáci, kteří si všimli proti-tabákových sdělení v médiích ²¹	35.5	35.8	34.9
Žáci, kteří zaznamenali proti-tabáková sdělení na sportovních nebo společenských akcích ²⁶	30.0	29.8	30.2
Současní kuřáci tabáku, kteří uvažovali, že přestanou kouřit z důvodu zdravotního varování (na krabičkách cigaret) ²⁷	19.2	20.3	18.4
Žáci, kteří byli v posledních 12 měsících ve škole poučeni o nebezpečí užívání tabáku	47.3	46.5	48.1

ZNALOSTI A POSTOJE

	CELKEM (%)	CHLAPCI (%)	DÍVKY (%)
Žáci, kteří si určitě myslí, že je obtížné přestat, jakmile někdo začne kouřit tabák	31.1	33.4	28.6*
Žáci, kteří si myslí, že kouření tabáku pomáhá lidem cítit se uvolněně na oslavách, večírcích a společenských setkáních	68.8	66.3	71.6*
Žáci, kteří si rozhodně myslí, že tabákový kouř od ostatních lidí je pro ně škodlivý	43.0	48.6	37.3*
Žáci, kteří podporují zákaz kouření ve všech vnějších veřejných prostorech	60.7	63.0	58.5

¹ Kouřili cigarety, kouřili jiný druh tabáku a/nebo užili bezdýmný tabák v libovolném čase za posledních 30 dní. ² Někdy kouřili tabák nebo užili bezdýmný tabákový výrobek. ³ Kouřili cigarety nebo jiný druh tabáku v libovolném čase za posledních 30 dní. ⁴ Kouřili cigarety v libovolném čase za posledních 30 dní. ⁵ Kouřili cigarety ve 20 nebo více dnech za uplynulých 30 dní. ⁶ Kouřili jinou formu tabáku než cigarety v libovolném čase za posledních 30 dní. ⁷ Někdy kouřili cigarety nebo jiný druh tabáku, třeba jen jedno nebo dvě potažení. ⁸ Kouřili někdy cigarety, třeba jen jedno nebo dvě potažení. ⁹ Kouřili někdy tabák v jiné formě než cigarety, třeba jen jedno nebo dvě potažení. ¹⁰ Užili zahříváného tabákového výrobku kdykoli během posledních 30 dní. ¹¹ Někdy použili zahříváného tabákového výrobku. ¹² Užili bezdýmný tabák kdykoli během posledních 30 dní. ¹³ Někdy užili bezdýmný tabák. ¹⁴ Mezi osoby náchylné k budoucímu užívání tabáku patří ty, které odpověděly "rozhodně ano", "pravděpodobně ano" nebo "pravděpodobně ne", že by tabák užili, kdyby jim ho nabídl nejlepší přítel, nebo "rozhodně ano", "pravděpodobně ano" nebo "pravděpodobně ne". ¹⁵ Myslím si, že bych si mohl/a kouření cigaret užívat. ¹⁶ Užili elektronické cigarety kdykoli během posledních 30 dní. ¹⁷ Současné užívání elektronických cigaret se považuje odděleně od cigaret, ostatních tabákových výrobků ke kouření, bezdýmných tabákových výrobků a zahříváných tabákových výrobků a není zahrnuto do stávající definice současného užívání jakéhokoliv tabáku. ¹⁸ Někdy v životě užili elektronickou cigaretu. ¹⁹ Užili elektronické cigarety kdykoli během posledních 30 dní. ²⁰ Někdy v životě užili nikotinový sáček. ²¹ Během posledních 7 dní. ²² Během posledních 30 dní. ²³ Prodejce, ve kterých si současní kuřáci koupili cigarety, když naposledy kouřili cigarety v posledních 30 dnech. ²⁴ Mezi těmi, kteří se v posledních 30 dnech pokusili koupit cigarety. ²⁵ Mezi těmi, kteří v posledních 30 dnech navštívili prodejní místo. ²⁶ Mezi těmi, kteří v posledních 30 dnech sledovali televizi, videa nebo filmy. ²⁷ Mezi těmi, kteří se v posledních 30 dnech zúčastnili sportovních nebo společenských akcí. ²⁸ Mezi těmi, kteří si v posledních 30 dnech všimli varovných nápisů na krabičkách cigaret.

POZNÁMKA: Údaje jsou vážené tak, aby byly celostátně reprezentativní pro všechny žáky ve věku 13-15 let, kteří jsou zapsáni do školy. Procenta odrážejí prevalenci každého ukazatele v každé skupině, nikoli rozdíl mezi skupinami. *Srovnání pohlaví jsou významná při p < 0,05.